

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL
A ESPANYA
PROF.: J.LL. GOMEZ MOMPART
5è. CURS PERIODISME CODI 5106

L'objecte de la matèria és l'estudi transdisciplinar de l'organització de la comunicació social a l'Estat espanyol, mitjançant la història de les formes i els continguts de la producció, difusió, intercanvi, consum, assimilació i manifestació dels missatges, idees, costums o creences.

En un curs acadèmic és impossible abastar tota la Història de la Comunicació Social a Espanya. És per això que el programa és concebut com un estudi dels ecosistemes de comunicació social fonamentals des de l'època comunicativa tradicional o preindustrial fins a l'actual etapa d'informatització de la societat, destacant-hi l'era de la comunicació de masses.

La intenció de l'assignatura és partir dels grans fets de masses i institucionals i dels principals esdeveniments per apropar-se als àmbits més significatius que il·lustren la comunicació social en els períodes rellevants de l'anomenada Història d'Espanya. En aquest sentit, els capítols del programa estan articulats amb una explicació general dels ecosistemes comunicatius i amb uns temes específics relatius a:

- La interpretació dels discursos històrics principals i la decodificació dels models establerts
- L'organització, la producció i els consums culturals
- Els agents comunicadors i els medis de la comunicació
- Els mitjans de comunicació i les possibilitats comunicatives
- Els sentiments i l'esperit de l'època a través de la vida quotidiana
- Els instruments mentals i l'univers de significació
- Els factors comunicatius derivats dels fenòmens socioculturals

L'objectiu pedagògic d'aquest enfocament és doble: explicar les línies mestres de la Història de la Comunicació Social a Espanya, i a la vegada emprar unes metodologies que permetin als estudiants fer-se amb unes eines d'anàlisi històrica per a la comunicació social.

--- P R O G R A M A ---

I. Introducció.-

Corrents historiogràfiques i comunicació social.
Metodologia i fonts documentals.

LA COMUNICACIÓ SOCIAL TRADICIONAL

II. L'època medieval.-

Panorama de la comunicació als pobles de la península en la conformació de la societat feudal.

- Al-Andalus: Una cultura d'avantguarda?
- La Reconquesta: Realitat i discurs històric.
- El món rural: La confrontació de les cultures tradicionals i religioses.
- Tipus i organització comunicativa de les ciutats musulmanes i cristianes.
- La creació de les comunitats lingüístiques i el paper dels agents comunicadors en la sociovisió i en la cosmovisió.

III. L'Antic Règim.-

Significat històric de l'Imperi i la Inquisició i les seves repercussions en l'ecologia comunicativa.

- La dominació del castellà i el manteniment popular de les altres llengües nacionals.
- El Segle d'Or: Vida quotidiana i autorrepresentació d'una societat; el teatre barroc com a mitjà de comunicació; dones i estereotips femenins.
- Les expressions comunicatives de l'Humanisme a la Il·lustració.
- Del noticierisme a la premsa regular.

IV. L'adveniment de la burgesia.-

Revolució industrial i desenvolupament comunicatiu.

- El nou paisatge urbà i l'estil de vida a la capital.
- Economia política del ferrocarril i el telègraf.
- L'impacte dels nous corrents de pensament social i científic.
- La renaixença de les llengües nacionals i la normalització del castellà.
- Periodisme d'opinió i periodisme de informació.

LA COMUNICACIÓ DE MASSES

V. El primer terç d'aquest segle.-

La transició a la societat de masses.

- La modernització i la seva influència en l'ecosistema comunicatiu.
- Les albers dels nous mitjans de comunicació (fonògraf, telèfon, còmics, cinema, ràdio).
- L'origen del discurs periodístic de masses.

~~VI. La segona República.-~~

La conformació de la societat de masses en l'àmbit polític, l'expansió de la cultura de masses i el desenvolupament de la societat civil.

- Organització i experiències culturals i comunicatives populars.
- Les dones en lluita pels seus drets i per les seves llibertats.
- El boom de la premsa i el nou periodisme.
- L'espectacle com a fenomen sociocultural i com a model comunicatiu.

VII. La revolució i la guerra.-

L'Estat espanyol com a epicentre de l'interès social, polític, militar i cultural internacionals.

- Vida quotidiana i comunicació social a les rereguardes i als fronts.
- Les tècniques comunicatives de propaganda i persuasió.
- Expressions artístiques i culturals al servei del combat i de la cultura immediata.

VIII. El franquisme autàrquic(1939-1959).-

La dictadura com a Estat castrador-homogeneïtzador.

- Opressió/repressió: el binomi redundant contra classes populars i identitats nacionals.
- La destrucció de la societat civil mitjançant la feixistització i el nacionalcatolicisme.
- Subcultura de masses i feed-backs sentimentals: La "ràdio-companyia"; cançonetes; novel·les de duro; tebeos.
- La simbologia del franquisme i els mites del règim.

IX. El franquisme del desentrotllament(1960-1975).-

Les contradiccions entre el país oficial i el país real.

- Anàlisi del "verticalisme" politicocultural i comunicatiu i del cosmopolitisme importat (futbol, turisme, música, cinema, moda...)
- El model de vida imposat per la industrialització i la societat de consum.
- El rerafons de la Llei de Premsa de 1966: Censura, desinformació i metallenguatge; l'hegemonia de TVE; auge de la subcultura.
- Comunicació paral·lela i cultura compromesa: Lluita política i "agit-prop"; la nova cançó; el teatre independent.
- Nous corrents socioculturals i la seva influència a l'Estat espanyol.

X. El postfranquisme.-

La Transició i la democràcia sota el discurs de la crisi.

- Política-espectacle i hipersimulació: electoralitis, desencís, passotisme, postmodern.
- El cop d'Estat del 23-P de 1981 com a model semiòtic.
- El (re)"canvi" del PSOE o el neodiscurs espanyolista a l'Estat de les autonomies.
- Mode de producció massmediàtic: La crisi de la premsa i el boom del sensacionalisme; els nous "predicadors" de la ràdio; la TV fraccionada; alternatives en comunicació i gadgetització dels mitjans.
- Transnacionalització/informatització i vida quotidiana: La necessitat de reinterpretar els usos de l'espai/temps políticoeconòmic i sociocultural.

- FABREGAS, X. Història del Teatre Català.
Ed. Millà, Barcelona, 1978.
- FRANQUET, R. Hà de la Radiodifusió a Catalunya (Del naixement al franquisme).
Ed. 62, Barcelona, 1986.
- FUSTER, J. Literatura Catalana Contemporània.
Curtal, Barcelona, 1972.
- GALI, A. Hà de les institucions i el mov. cultural a Catalunya (1900-1936).
Fundació A. Gali, Barcelona, 1979-...
- GIFREU, J. Sistema i polítiques de comunicació a Catalunya (1970-1980).
L'Avenc, Barcelona, 1983.
- MASSIP, M.A. i DUARTE, C. Síntesi d'Història de la Llengua Catalana.
La Magrana, Barcelona, 1981.
- PORTER, M. Història del cinema català (1895-1968).
Tàber, Barcelona, 1969.
- RIQUER/COMAS/MOLAS. Història de la Literatura Catalana.
Ariel, Barcelona, 1964...
- TORRENT, J. i TÀSIS, R. Història de la Premsa Catalana. (2 vols.)
Bruguera, Barcelona, 1966.
- VALLVERDU, F. El fet lingüístic com a fet social.
Ed. 62, Barcelona, 1973.

Aquest recull mínim i parcial ha de ser completat amb els llistats bibliogràfics específics de cada bloc del programa que seran subministrats al llarg del curs.

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ SOCIAL
A CATALUNYA
PROF.: J.M. Tresserras
5è curs Periodisme CODI 5106

PROGRAMA:

I.- Fonaments teòrics de la Hª de la Comunicació Social. La documentació, l'objecte d'estudi i la metodologia. El marc geohistòric català. Línies d'interès, hipòtesis i problemes. Opcions conceptuals i opcions polítiques: terminologies i discursos referits a l'espai comunicatiu català.

La comunicació social en la Catalunya "tradicional"

II.- L'ecosistema comunicatiu altmedieval i la construcció social de la consciència comunitaria. L'exemple de la llengua i el paradigma del mercat. Vertebració d'un espai-xarxa de comunicació social: circuits, nusos i microcosmos. L'ecosistema comunicatiu català baixmedieval i el discurs del poder: del providencialisme a l'exaltació de la terra.

III.- La crisi del poder institucional i la dependència de la cultura de cort. La impremta i el procés descatalanitzador. La cultura popular i l'ecosistema comunicatiu tradicional: el forjament d'una mentalitat específica amb projecció global. L'escenari barroc i les tensions entre el seny i la passió.

IV.- Vida urbana i noves formes de control social en el segle XVIII. Classes, diglòssia i il·lustració. Les migracions interiors, els sistemes de transport i l'establiment de nous vincles "familiaris" entre el camp i la ciutat. Publicacions, públic i periodicitat. La crisi de l'ordre comunicatiu en el canvi de segle. Propaganda política i "particularisme" durant les guerres napoleòniques.